

هنر دفاع جانانه در شطرنج

یاکوف دامسکی

لو پولوگایفسکی

ترجمه: احسان محمد اسماعیل

بنام خداوند جان و خرد
کزین برتر اندیشه برنگذرد

هنر دفاع جانانه در شطرنج

ACHMAZ

فرشگاه تخصصی شطرنج
مؤلف: لویولوگایفسکی - یاکوف دامسکی

مترجم: احسان محمد اسماعیل

WWW.ACHMAZSTORE.IR

انتشارات فرزین

سرشناسه : پولوگایفسکی، لو، ۱۹۳۴-۱۹۹۵ م.

Polugaevskii, Lev

عنوان و نام پدیدآور : هنر دفاع جانانه در شطرنج / مولف لو پولوگایفسکی، یاکوف دامسکی؛ ترجمه احسان محمد اسماعیل.

مشخصات نشر : تهران: فرزین، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری : ۲۲۴ ص: مصور.

شابک : ۷۹۰۰۰ ریال، ۶-۲۳-۱۷-۵۰۱۷-۶۰۰-۹۷۸

یادداشت : کتاب حاضر از متن انگلیسی با عنوان The art of defence in chess به فارسی برگردانده شده است.

موضوع : شطرنج

موضوع : شطرنج--دفاع

شناسه افزوده : دامسکی، یاکوف ولادیمیروویچ

شناسه افزوده : (Damskii, IA. V. (Iakov Vladimirovich

شناسه افزوده : محمد اسماعیل، احسان، مترجم

رده بندی کنگره : ۱۳۹۰ ۵۹۱۳۹۰/۵/۲۵ GV۱۴۴۹

رده بندی دیویی : ۷۹۴/۱۲۲

شماره کتابشناسی ملی : ۲۴۶۲۳۲۰

کد پیگیری : ۲۴۶۴۰۶۶

فرزین

انتشارات فرزین

هنر دفاع جانانه در شطرنج

تألیف : لو پولوگایفسکی-یاکوف دامسکی

ترجمه : احسان محمد اسماعیل

چاپ و صحافی : طیف نگار

شمارگان : ۱۵۰۰ جلد

نوبت چاپ : اول - مهر ۱۳۹۰

بها : ۷۹۰۰ تومان

ISBN: 978-600-5017-23-6

شابک : ۶-۲۳-۱۷-۵۰۱۷-۶۰۰-۹۷۸

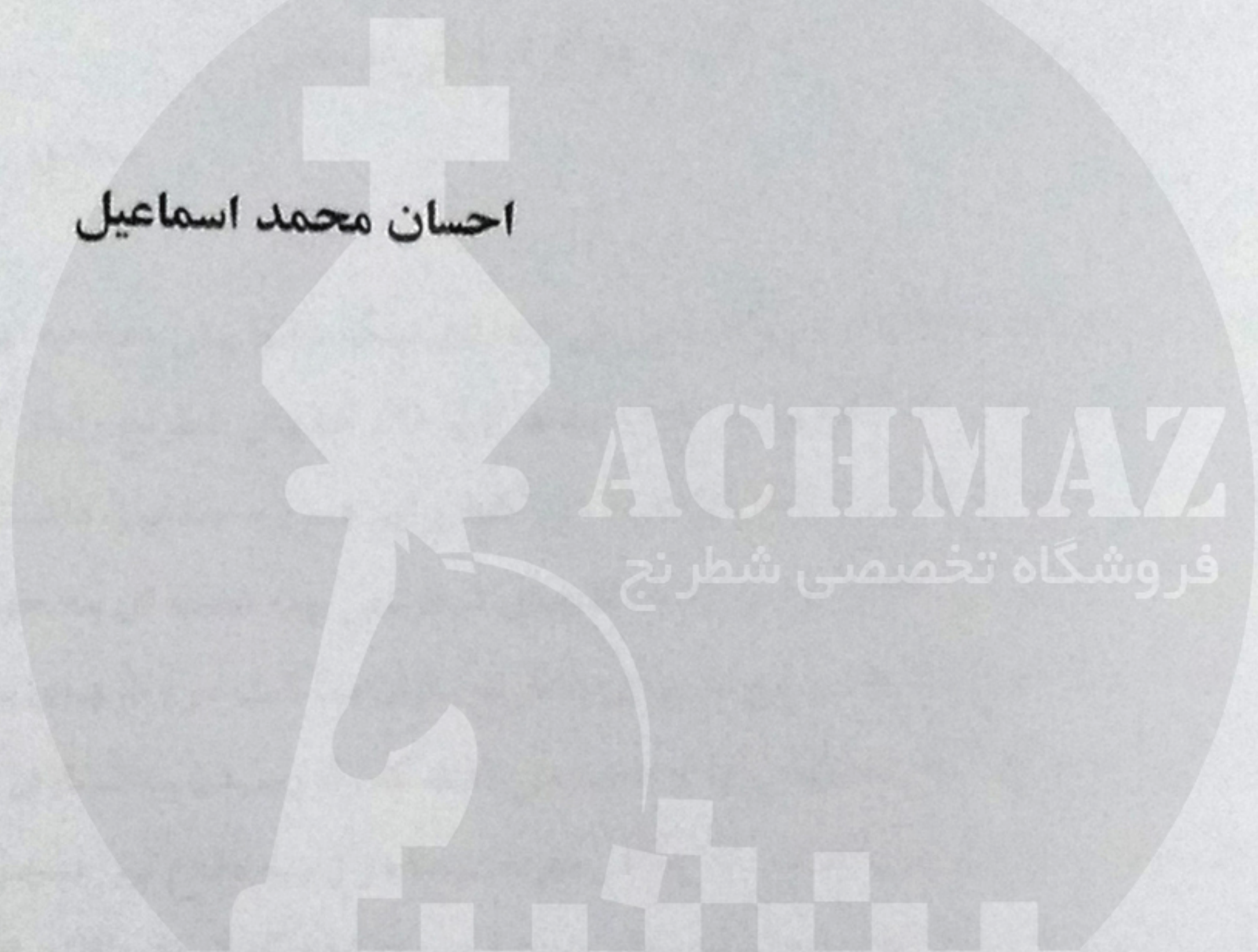
انتشارات فرزین: خیابان انقلاب، ابتدای خیابان دانشگاه، شماره ۱۷۴

تلفن فروشگاه: ۰۶ ۲۴۰۶ ۴۶۶۶ - فاکس: ۰۶ ۴۸۴۱۸۰

www.farzinpub.com

ترجمه این کتاب را به یاد پدر عزیزم مرتضی محمد اسماعیل آغاز کردم،
و به روان پاک او که آموزگاری بسیار نازنین بود تقدیم می کنم.

احسان محمد اسماعیل

WWW.ACHMAZSTORE.IR

WWW.ACHMAZSTORE.IR

"پیشگفتار مترجم"

نظر کردم به چشم رای و تدبیر	ندیدم به ز خاموشی خصلی
نگویم لب ببند و دیده بر دوز	ولیکن هر مقامی را مقالی
زمانی درس علم و بحث تنزیل	که باشد نفس انسان را کمالی
زمانی شعر و شطرنج و حکایت	که خاطر را بود دفع ملالی
خداست آنکه ذات بی مثالش	نگردد هرگز از حالی به حالی

سعدی

انگیزه مترجم در ترجمه کتاب حاضر از دو نکته ناشی می شد، اول اینکه سالها پیش مصاحبه ای از پولو گایفسکی را خواندم که در آن گفته بود می توان صفحه اول ۹۰٪ کتابهای شطرنج را باز کرد و بست و سپس برای همیشه آن کتاب را کنار گذاشت. این گفته برایم همواره جذابیت داشت و می خواستم ببینم که صاحب این کلام خود در زمینه کتابهای شطرنجی چه تحفه ای به جهان شطرنج هدیه کرده است! دوم اینکه در بررسی بازیهای شطرنج بازان مملکت در رقابتهای بین المللی و المپیادها می دیدم که گاه وضعیتهایی را از دست می دهند که راه رسیدن به تساوی در آنها خیلی دشوار نیست و افسوس می خوردم که ایکاش قهرمانان ما در زمینه دفاع نیز همچون حمله تبحر بالایی داشتند، تا اینکه کتاب حاضر به دستم رسید و متوجه شدم که الحق والانصاف همانطور که پولو گایفسکی گفته بود کتابی است اصیل و خواندنی و علاوه بر آن نیاز قهرمانان و شطرنج بازان کشورمان را نیز پوشش می دهد. بنابراین تأخیر را جایز ندانستم و امیدوارم تا خوانندگان هم در لذتی که من از ترجمه کتاب حاضر بردم با من شریک باشند و مترجم توانسته باشد حق کتاب را آنچنانکه شایسته امانت داری است، ادا کرده باشد.

عنوان اصلی کتاب در ترجمه انگلیسی هنر دفاع در شطرنج بود که مترجم در ترجمه فارسی عنوان دفاع جانانه در شطرنج را به جایش گذاشت و مگر نه اینکه هنر با اعماق روح و جان آدمی سرو

کار دارد. پس مترجم احساس کرد که با عنوان جدید بهتر می تواند اهمیت مقوله دفاع را نشان دهد و از عبارتهای کلیشه ای دوری کند. در هر فصل کتاب با آوردن وضعیتهای نمونه وار فراوان در تفهیم مطلب مرتبط، تلاش زیادی شده است تا خواننده دانشی را کسب کند که یاور او در گرفتن تصمیمهای خطیر پشت میز مسابقه باشد و در انتهای هر فصل تمریناتی با عنوان " شما بودید چه می کردید " آورده شده است که بررسی و جستجوی راه حل هر یک از آنها کمک شایانی به پیشرفت مهارت دفاعی بازیکنان عزیز کشورمان خواهد کرد.

بد نیست که معرفی کوتاهی هم از نویسندگان کتاب داشته باشیم. لو پولو گایفسکی یکی از استادان بزرگ برجسته جهان با سابقه ۲ بار قهرمانی شوروی سابق، حضور در دو نبرد سمبلیک شوروی در برابر باقی جهان در مسابقه قرن ۱۹۷۰ بلگراد و مسابقه لندن ۱۹۸۴ و دو بار رسیدن به مرحله نیمه نهایی قهرمانی جهان در سالهای ۱۹۸۰ و ۱۹۷۷، نامی شناخته شده در دنیای شطرنج است. او در سالهای ۱۹۶۵ الی ۱۹۸۵ در میان ۱۰ استاد بزرگ برجسته جهان بود. وی کتابهای تدارک استاد بزرگ، نمایش استاد بزرگ، کامیابی استاد بزرگ، هزار توهای سیسیلی، گامبی وزیر دفاع ارتودکس و کتاب حاضر را به رشته تحریر در آورده است. وی در سال ۱۹۹۵ بر اثر تومور بدخیم مغزی در گذشت.

یاکوف دامسکی از آموزگاران شطرنج شوروی و مفسر برنامه های شطرنجی رادیو تلویزیون است. از جمله کتابهای وی می توان از عناوین: سوارهای سنگین در عمل، همراه با تال در حمله و کرامنیک: زندگی و بازیهای من نام برد.

در پایان لازم می دانم تا تشکر ویژه ای داشته باشم از تمام کسانی که به نوعی در شکل گیری این کتاب یاری رساندند. از همه شما خوانندگان عزیز که اوقات گرانبهای خود را در راه کسب دانش بیشتر صرف می کنید، سپاسگزارم.

احسان محمد اسماعیل

فهرست

۹		مقدمه نویسندگان
۲۷		فصل یک پیشگیری بهتر از درمان است
۴۳		فصل دوم خلع سلاح - راهی به سوی آرامش
۶۳		فصل سوم در پناه سنگر
۷۵		فصل چهارم چرخش اوضاع
۱۲۱		فصل پنجم بلوکه کردن
۱۳۵		فصل ششم شاه همه فن حریف
۱۵۵		فصل هفتم مین گذاری در مسیر
۱۷۵		فصل هشتم فرار از حبس
۱۸۷		فصل نهم بازگشت به قرون وسطی
۲۰۳		فصل دهم ارزش دام گستری
۲۲۳		فصل یازدهم در جستجوی پات
۲۳۷		فصل دوازدهم برای تسلیم شدن عجله نکن
۲۴۹		فصل سیزدهم حمله متقابل
۲۵۵		فصل چهاردهم ضربت متقابل در مرکز
۲۷۳		فصل پانزدهم آدم بخشنده تر، هدفمند تر است
۲۸۱		فصل شانزدهم جان بر کفان! به پیش روید
۳۱۹		فصل هفدهم وقتی شکارچی، شکار می شود
۳۳۳		فصل هجدهم چرخش ۱۸۰ درجه
۳۵۵		فصل نوزدهم حمله، بهترین دفاع است
۳۶۵		پیوست پاسخ تمرینات
۴۱۱		نمایه بازیکنان

مقدمه نویسندگان

یادتان هست که جنگ شمشیر زنان فیلمها چطور بود. درست در وسط کارزار قهرمان اصیل زاده داستان، مثل دارتانیان یا سیرانو دو برژراک یا کسان دیگری چون آنها دچار لغزش چاره ناپذیری می شوند و سقوط می کنند و..... پس از جا خالی دادن یک ضربت مهلک به تندی برخاسته، مهارت خود را با چکاچک شمشیرزنی به رخ حریف می کشند.

در شطرنج نیز دقیقاً همین داستان می تواند اتفاق افتد. می شود که؛ در رویارویی با شاخه ای (واریاسیونی) تدارک دیده شده در مرحله شروع بازی سرافراز بیرون نیاید یا حتی ساده تر توان کسب تعادل را با مهره سیاه نداشته باشید. می شود که؛ در برابر بازی بهتر حریف با تجربه اتان در مانورهای پوزیسیونی، یا جابجایی آزارنده در

اجرای به ترتیب یک رشته حرکات، یا حدس نزدن بهنگام نقشه حریف، یا ساده تر بگوئیم بی دقتی، به وضعیتی برسید که تحلیل گران مودبانه می گویند وضعیت بحرانی است و نشانگان اخطار نمایان. در یک کلام و در قیاس با فیلمها تصور کنید که به پشت روی زمین افتاده اید و لبه تیز تیغه فولادی را روی بدنتان حس می کنید...

نا امید نشوید. هنوز آخرین شانس شما را دارید و نه آنچنان بی مقدار که بعضی ها ممکن است تصور کنند. نام این شانس دفاع است. غیر فعال، فعال، ترکیبی...

دفاع بخش بسیار مهم و اساسی است که بایستی در بازی هر بازیکن جای خودش را داشته باشد. و تصادفی نیست که برخی از با استعداد ترین بازیکنانی که مهارتهای حمله ای را می پرستند و از مهارتهای دفاعی غفلت می کنند از

موفقیت در خور استعداد و عشق راستین خویش به شطرنج باز می ماند.

از این روست که می بینیم استادان و استاد بزرگانی که در ایام جوانی در اجرای حملات تندوتیز و بی مهابا بسیار چیره دست بودند - نکته ای که با توینیک خاطر نشان کرد - با گذشت زمان و با کفایتی که در برنامه ریزی مجدد شخصی خودشان نشان دادند، نمونه هایی از دفاع سر سختانه و محکم را به نمایش گذاشتند هنگامی که گزینه دیگری نداشتند.

گواه آشکار این موضوع ارائه کردن وضعیتهای گرفته شده از بازی بازیکنانی نظیر تال، لیوبویه ویچ، واگانیان و... در این کتاب است که همگی شیفته جدی حمله بودند.

این مطلب کاملاً بدیهی است که در عرصه شطرنج امروز تنها با دفاع مطلق نمی توان شاهد موفقیت را در آغوش گرفت. زمان زیادی است که از دوره اشتاینیتز عبور کرده ایم، قهرمانی که

به خاطر اثبات کامیابی و صحت نظریه بازی پوزیسیونی اش عمداً از حرکات موثر دوری می کرد و داوطلبانه دفاعی را انتخاب می کرد تا بی کفایتی استراتژیک حریفان حمله ورش را نمایان سازد. با وجود این در زمانه ما، بازی تهاجمی است که پایه موفقیت به شمار می رود.

اما کوشیدن در این راه بر خلاف اقتضا وضعیت، و نا دیده گرفتن دفاع به خاطر انجام تحرکات فریبنده، مجازاتی را چون ارتکاب دیگر اشتباهات به دنبال دارد؛ حتی می توانیم بگوئیم سنگین ترین مجازاتها را. مثالی را از یازدهمین بازی رویارویی **کارپف - اسپاسکی** نیمه نهایی نامزدهای قهرمانی جهان، لنینگراد، ۱۹۷۴، بینیم.

وضعیت سفید کمی بهتر است. فضای بیشتری را کنترل می کند و بعد از a4-a5 و تاخت و تاز اسب به c5، ضعف پیاده a6 می تواند باعث زحماتی برای سیاه گردد.

اصلی ترین مسأله سیاه جلوگیری کردن از $e3-e4$ است. و بنابراین تا وقتی که فیل سیاه پیاده $d4$ را زیر ضرب دارد امنیت وجود دارد. حالا کارپف با پیشروی در مرکز، حمله سرنوشت ساز را آغاز می کند."

18 ♖c5 ♙c8 19 $a5$ ♙c7
20 $g3$ ♖c4 21 $e4$ ♙h3
22 ♖el

و ابتکار عمل سفید به خصوص بعد از

بی احتیاطی 17... ♙c4! 18 ♖c5 ♖ab8

22... $dxe4$

نتیجه قطعی را به ارمغان می آورد.

بنابراین غفلت از دفاع و رفتن به دنبال خواسته ای بی اساس - فعال کردن فیل غیر فعال - موجب شکست یکی از با تجربه ترین استادان فن شد.

چنین مثالهایی بی شمارند. از سوی دیگر هم وضعیتهای زیادی داریم که با دفاع درست و به موقع، برتری گرفته شده توسط حریف خنثی شده است. بی جهت نبود که یکبار آلخین گفت که برای غلبه بر وی هر کس ناچار است تا

به هر حال طبق نظر باتونیک :
"بعد از:

17... ♙c4! 18 ♖c5 ♖ab8

سیاه می تواند یک دفاع موفق را سازمان دهد."

اما قهرمان اسبق جهان تصمیم می گیرد تا با انتقال فیل به $c7$ بازی متقابلی را علیه شاه سفید اجرا کند و چنین کرد $17... \text{♙d8?}$ دوباره به نظر صائب باتونیک که این بازی را تفسیر کرده است بر می گردیم:

" علت اصلی شکست سیاه. معلوم می شود که اسپاسکی به ریزه کاریهای چنین وضعیتهایی خیلی وارد نیست.

این وضعیت در بازی مشهور **برونشتاین - کرس** پیش آمد که جایزه اول درخشندگی را در مسابقات بین قاره ای گوتبورگ، ۱۹۵۵، کسب کرد.

سفید جسورانه دو پیاده و سپس فیل را در h6 قربانی کرد و پس از:

15... ♖h7? 16 ♙xh6 f5
17 ♖xf5 ♙xf5 18 ♗xf5

عملاً تعادل کمیت را برقرار ساخت در حالی که حمله ای بسیار قوی را نیز در چنگ خویش داشت. و در ادامه پس از گرفتن ۲ پیاده دیگر، بازی را نیز در حرکت ۳۹ به سود خویش پایان داد.

البته سیاه می توانست دفاع موفقی را سازمان دهد. برای چنین کاری وی می بایست سوارهای جناح وزیر را به اصلی ترین بخش میدان نبرد یعنی مرکز می آورد. پس از

15 ... ♗c5! 16 ♖ael

در صورت

(16 ♙xh6 ♗e4 17 ♗f5
♗e8)

یک بازی را سه بار از وی برد: ابتدا در شروع بازی، پس از آن در وسط بازی و نهایتاً در آخر بازی. بدون توجه به طبیعت بحث برانگیز چنین اظهاراتی و با وجود این مطلب ما بایستی موافقت خویش را با عقیده این نابغه ترکیب اعلام کنیم که: در بسیاری از وضعیتهایی که نوید کننده به نظر می رسند دفاعی یافت می شود.

در مواردی فراوان حتی آنجایی که بازیها با برتری خرد کننده یک طرف به نتیجه رسیده است تحلیل گران بعدی امکانات دفاعی رضایت بخشی را پیدا می کنند.

با بخت‌های بهتر برای سیاه.

با کاوش در برابر برخی از ترکیب‌های درخشان آله‌خین و یا قربانی‌های شمی تال و بازی‌های مشهور ((فنا ناپذیر)) و ((همیشه بهار)) آندرسن، دفاع‌هایی محکم یافت شده است. و البته این امر به هیچ رو از زیبایی بی مانند و اصیل این شاهکارهای هنر شطرنج نمی کاهد، بلکه انگیزه های الهام بخشی به دوستداران دفاع می دهد تا بر مبنای آن الهامات، مانور یا حرکت یا طرح نجات بخشی را پشت میز مسابقه و در جریان بازی بیابند نه روز و هفته و سالی بعد.

این کار بدون شک کار ساده ای نیست و تازه چنانچه اشتباهی از طرف مهاجم سر بزنند لزوماً به شکست منتهی نمی شود شاید ضرباهنگ حمله اش کند شود یا ابتکار عملش از میان برود.

درحالی که یک اشتباه در دفاع معمولاً مصیبت بار است. " تجربه نشان داده است که اشتباهات در جریان دفاع بیش از حمله روی می دهند به ویژه در جایی

حمله را می توان دفع شده فرض کرد.

16 ... ♖d3 17 ♙xd3

اجباری، زیرا

(17 ♙xh6 ♙e8 18 ♖e5 f5)

بدتر است.

17... cxd3 18 ♙f5 ♙e4
19 ♙bd4 ♖e8 20 ♙xh6+

پس از

(20 ♙xh6 ♙f8 21 ♙g5+ ♙h8 22 ♖e3 ♙h7)

توان حمله کمرنگ می شد.

20... ♙f8 21 ♙g5 ♙g6!
حرکت به ظاهر طبیعی 21...d5?

پس از:

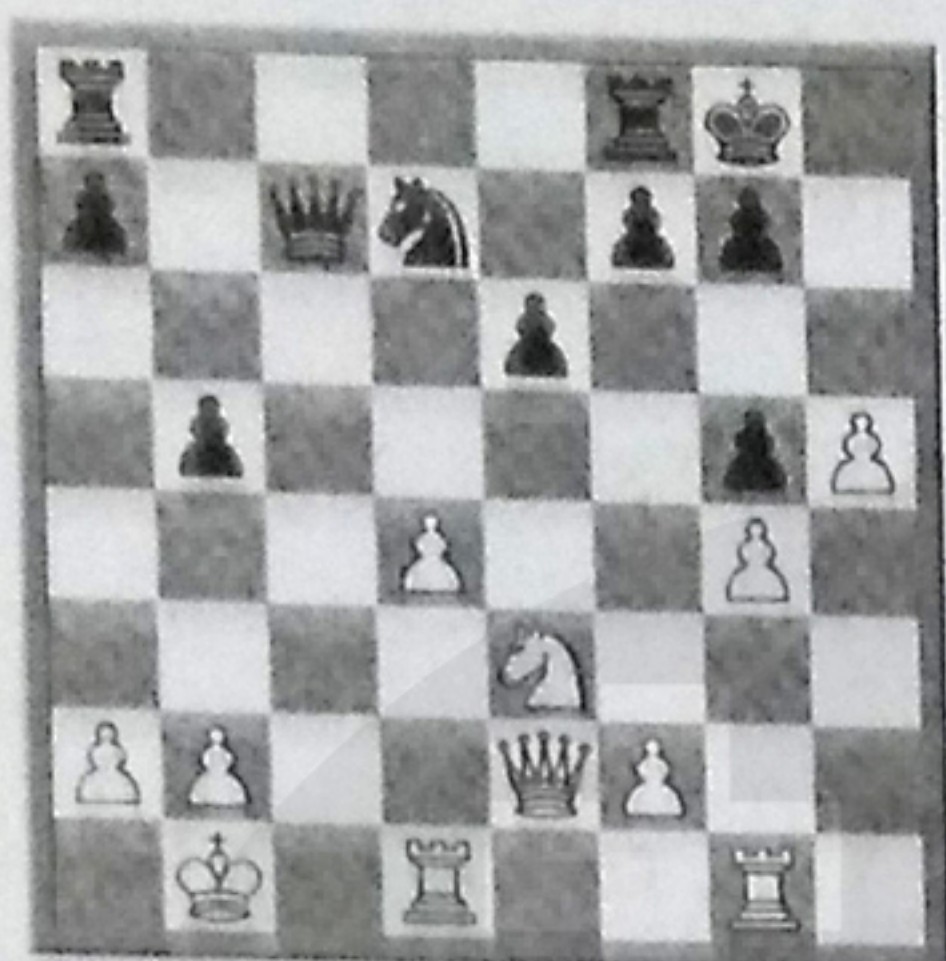
(22 ♖xe4! dxe4 23 ♙e6+! fxe6 24 ♙g6)

بازنده است.

22 ♖xe7! ♖xe7
(22... ♙xe7

بد است به دلیل:

23 ♙h5)
23 ♙xf6 ♖e4 24 ♙h8+
♙e7 25 ♙hf5+ ♙xf5
26 ♙xf5+ ♙e6 27 ♙h3
♙h8! 28 ♙xd3 ♙e5

که دفاع دقت بالایی را می طلبد" این بیانی است که رودلف اشپیلمان به درستی و بیش از نیم قرن پیش در کتاب کلاسیکش هنر قربانی در شطرنج آورده است. اما همین معنا اولاً احساس رضایت بیشتری را به اجرای دفاع دقیق و خوب سازمان دهی شده می دهد و ثانیاً شطرنج برای چه کسی بازی آسانی است!...

در همین بازی برونشتاین - کرس دیدیم که سفید در چندین و چند مورد امکان گرفتن پیاده h6 را داشت که اکثراً نا بهنگام بودند و تا چه اندازه استادی و خلاقیت لازم بود تا بتواند حمله خویش را در برابر دفاع صحیح حریف ادامه دهد...

مثال دیگری را از اینکه منابع دفاعی چگونه یک بازی را نجات می دهند و به باور ما موجب پیروزی یک رویارویی شدند ارائه می کنیم. شاید که مقدمه کتاب کمی طولانی شده باشد اما مطلقاً ضروری است...

این وضعیت بر گرفته از بازی هشتم همان رویارویی اسپاسکی - کارپف است که قبلاً اشاره کرده ایم. در حالیکه نتیجه تا اینجا 1-2 به نفع مدعی جوان (کارپف) رقم خورده بود. (کسی که زودتر ۴ برد می آورد، پیروز نبرد بود) اما در اینجا سیاه در وضع بدی بود تا جایی که در اتاق مرکز رسانه ای دو قهرمان سابق جهان ایوه و تال با مشاوره یکدیگر یک ((پایان زودرس)) را برای سیاه پیش بینی کردند. این نظر قویاً توسط استادان بزرگی چون بوندارفسکی - تایمانوف - تیمان و کوتوف هم تأیید گردید.

26 ... exf5 27 ♖e6+ ♜f7
28 ♖xg6+ ♔f8 29 h7

و چه پس از:

26... ♜ae8 27 h7+!
♔xh7 28 ♜xd7+ ♖xd7
29 ♜h1+ ♔g8 30 ♖e5

25 ♜h1

سیاه چه باید بکند؟ به نظر می رسد
که او قاطعانه باید از پیاده h6 دفاع
کند. اما پس از ♔g7 25... سفید
آماده فرود آوردن ضربه سهمگین
f4!! 26 خواهد بود که دفاع
موثری در برابر آن دیده نمی شود.
پس از:

در حقیقت، اگر سفید خیلی ساده پیاده

رامی گرفت

23 ♖xb5 ♜ab8 24 ♖e2
♜b4 25 ♜d2 ♜fb8 26
♜e1 ♖f4 27 d5! ♔b6 28
d6

تمام شانسهای برد در اختیارش

بود. اما پرداختن به حمله همیشه وسوسه

انگیزتر است و بازی چنین ادامه یافت:

23 d5 a6!

خونسردی فوق العاده. پیاده دفاع شد و

تنها چیزی که برای سفید ماند اجرای

حمله اش بود.

24 h6

و بر اساس این حرکت بود که تشخیص

پیش گفته در مرکز رسانه ای شکل

گرفته بود.

24 ... gxh6

عملاً اجباری بود زیرا شاه سیاه نمی

توانست تا پایان کار زیر نظر پیاده سفید

بر جای خود بنشیند:

24 ... g6 25 dxe6 fxe6
26 ♔f5!

باعث باخت می شد چه پس از:

سیاه محاسبه کرده است تا در ازای از دست رفتن آن، یک تمپ بسیار حیاتی در نبرد بر سر ستون h که همان ستون حمله است بدست می آورد.

26 ♖xh6

سفید با انتخاب زیر هم به چیزی دست نمی یافت.

26 d6 ♖c6!

(جلوگیری از رفتن وزیر سفید به f3)

27 f3 ♖g7 28 ♖h2 ♖h8

29 ♖e5 ♖xf3!

با تهدید **30 ... ♖e4+**

26 ... ♖g7

این تمپ به سیاه اجازه می دهد تا در

برابر **27 ♖dh1** به وسیله حرکت

27 ... ♖h8 و تعویضهای رهایی

بخش مقابله کند.

27 ♖hh1 ♖ad8 28

dxe6 fxe6 29 ♖c2

با دو تهدید گرفتن e6 و پرش

خطرناک **30 ♖d4**. وضع سیاه

همچنان بد به نظر می آید اما...

26... gxf4 27 ♖h2 ♖h8

28 ♖g2 e5 29 ♖h4

پیوستن اسب به حمله تعیین کننده

خواهد بود و در صورت ادامه

26 ... ♖xf4 27 dxe6

موقعیت بی دفاع اسب سیاه به سفید

اجازه نفوذ از f5 را می دهد.

(27 ... ♖e4+ 28 ♖a1

♖xe6 29 ♖f5+)

و سرانجام اینکه

26 ... ♖f6 27 dxe6 fxe6

28 f5

و سفید موفق به تصرف مهمترین خانه

های اطراف شاه سیاه به ویژه f5 می

شود...

25 ... ♖f6!!

چنان اثر گذار بود که انگار بمبی

منفجر کرده باشند سیاه با حرکتی

پیشگیرانه اسبش را از مهلکه یک

حمله احتمالی می رهاند و همزمان

آنها به خط مقدم دفاع می آورد.

راستی پیاده h6 چه می شود؟

یا

38 a4 b3 39 a5 ♖xg4 40
a6 ♖a4 41 ♖d3 ♜e4!

38 ... ♖xb4 39 ♖f1 ♖f4

و با مساوی توافق شد.

دفاع سیاه چنان اثر خرد کننده روحی
روانی بر حریفش به جا گذاشت که
رویاری فقط ۳ بازی دیگر طول
کشید...

نمونه های قانع کننده دیگری هم هست
از اینکه حتی در رقابت میان ۲ حریف
هم پایه بازیکن برنده کسی بوده که با
دفاعی متین و استوار شاهد موفقیت را به
آغوش کشیده است. این مثالها را در
جای خاص و مرتبط با شیوه های
دفاعی ویژه ذکر شده در فصلهای
جداگانه کتاب آورده ایم.

اینک علاقمندیم تا مثال عملی
دیگری را بیاوریم که در آن طرف
ضعیف تر با استفاده از تمام قوانین
زرادخانه شطرنج این حقیقت را به خوبی
نشان داد. در یک وضعیت دفاعی او

29 ... ♔f4!

و بار دیگر یک پاسخ دفاعی عالی. هم
مانع از پیشروی اسب سفید شد و هم از
دست دادن پیاده در این زمان دیگر
اهمیت چندانی ندارد:

30 ♖xd8 ♖xd8 31 ♔xe6
♔e4!

که منجر به بازگشت سریع تعادل خواهد
شد. به اعتقاد باتوینیک: "اکنون دیگر
جای نگرانی برای سیاه نیست"

30 f3 ♔f7 31 a3 e5!

آغاز بر طرف کردن ضعفهای پیاده ای.

32 ♜b4 e4 33 fxe4
♖xd1+ 34 ♖xd1 ♖e8!

سرانجام بله دفاع با موفقیت کامل

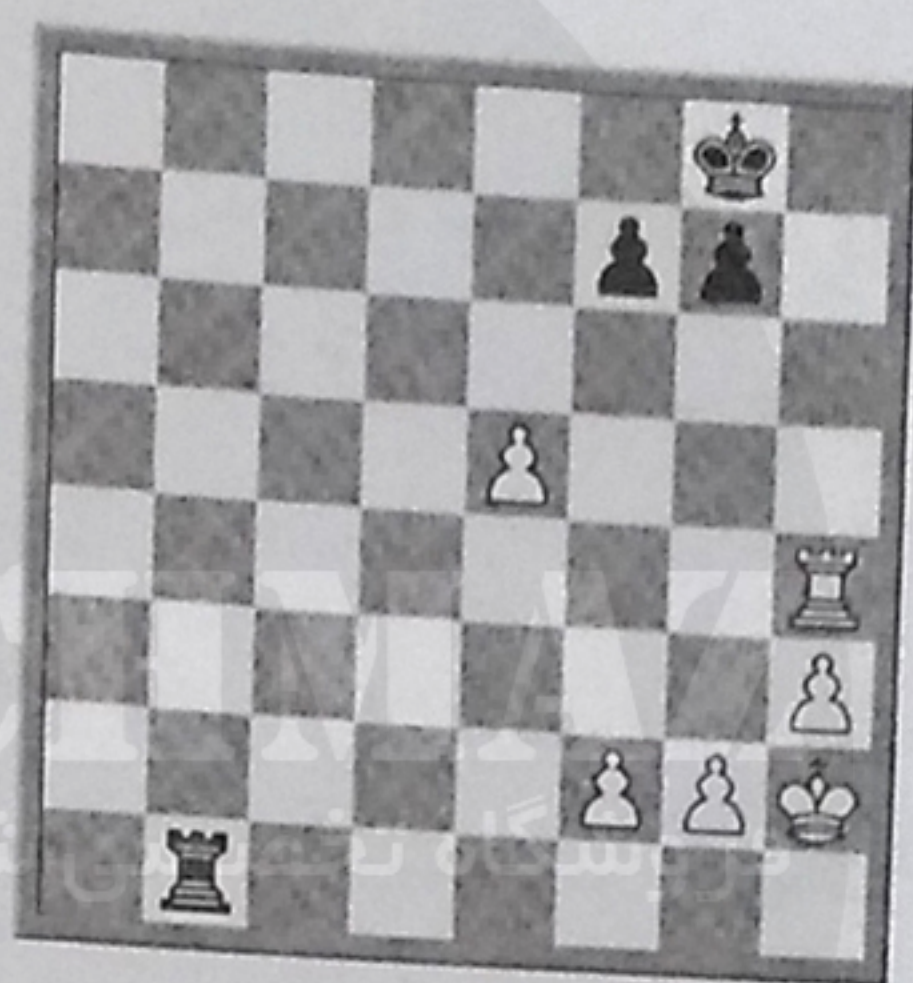
انجام شد. حرکت شتابزده

34 ... ♔xg4?! 35 ♔xg4
♜xg4 36 ♖f1+ ♔g7 37
♖g1

می توانست لحظات ناخوشایندی را
برای سیاه در آخر بازی به دنبال بیاورد.
سرانجام بازی چنین بود:

35 ♜xa6 ♔xe4+ 36
♔xe4 ♖xe4 37 ♜c7 b4
38 axb4

حساب ویژه ای روی همه تفاوت‌های ظریف و ممکن در صحنه نبرد کرد و با اتکا کامل به تمام سنگربندی‌های در دسترسش از خود دفاع نمود.

بله داستان مربوط به بازی ثبت شده رشفسکی - گلر مسابقه نامزد های قهرمانی جهان، زوریخ، ۱۹۵۳، است که بسیار آموزنده است.

اینجا مناسب است تا ملاحظات گلر را که ایستادگی قرص و محکمی در هر یک از شاخه های احتمالی داشت بخوانیم.

"قطعی بودن نتیجه بازی به نظر بدیهی می آمد. پس از اینکه وضعیت ثبت شده

را به داور دادیم رشفسکی کاملاً خرسند به نظر می رسید. کوتاه زمانی پیش از سرگیری بازی حتی پرس و جو کرد که ببیند آیا من بدون قصد داشتن به ادامه بازی تسلیم شده ام یا نه و وقتی که به سالن مسابقات آمد با نمایشی جلوه گرانه قهوه ای سفارش داد قاشقی خواست و شروع به هم زدن شکر کرد.

در حالی که در تجزیه تحلیلهای وضعیت ثبتی یوری آورباخ و من ۳ ایده را که ممکن بود به سیاه در نجات بازی کمک کند آزموده بودیم. اولین ایده این بود که سعی کنیم تا به آخر بازی با پیاده های f و h برای سفید برسیم. که در این حالت تساویهای شناخته شده ای تحت عنوان ((وضعیت مساوی)) وجود دارد. ایده دوم این بود که به وضعیتی برسیم که ۲ پیاده اضافی سفید بلوکه شوند. و سومین ایده - که خیال انگیز ترین بود- اینکه برای پات کردن بازی

کنیم. از سر گیری بازی نشان داد که هر چند رشفسکی به گونه ای ۲ امکان اول را به حساب آورده بود اما سومی را اصلاً در نظر نگرفته بود.

41 ... ♖e1 42 f4 ♖e3
43 ♖g4 ♔h7 44 ♖g3
♖e2 45 h4?

یک اشتباه جدی اما نا محسوس. رشفسکی با خرسندی تصور می کرد که برنده است و در خیالش هم نمی گنجید که پس از این بی دقتی که به ضعف خانه g4 انجامید تا چه اندازه کار را برای خودش سخت کرده است. او بایستی با حرکت دادن رخ از g3، شاه خود را آزاد می کرد.

45 ... ♖e4 46 ♖f3 f6
این تعویض فقط به مدد اشتباه سفید در حرکت قبل ممکن شد. هدف سیاه حفظ کنترل g4 و جلوگیری از تشکیل جبهه پیاده ای سفید می باشد.

47 exf6 gxf6 48 ♔g3
در برابر 48 g4 سیاه f5 ... 48 را تدارک دیده بود. که این گزینه را پیش

روی سفید قرار می داد: یا وارد آخر بازی با پیاده های f و h شود و یا اینکه پس از:

49 g5 ♔g6

پیاده های رونده g و h بلوکه شوند و راه برد نیز پیچیده تر و مساله وارتر.

48... ♔g6 49 ♖a3 f5

سیاه به دستاورد بزرگی رسید: سوارهایش فعال و پیاده های سفید بی تحرک گشته اند. حال تنها راه برد برای رشفسکی! ♖a8 50 بود با هدف آرایش نیروها به صورت زیر: رخ سفید به g5 برود. سپس پیاده به h5 و شاه به h4 پیشروی کنند. در جریان این صف آرائی سیاه ناچار بایستی شاه خود را در h6 و رخ خود را در عرض پنجم نگاه دارد. آنگاه نوبت g4-g3(g2) می رسد و سیاه دیگر نمی تواند کیش نجات بخشی را بدهد تا به آخر بازی با پیاده های h و f وارد شود.

ظاهراً رشفسکی تصمیم گرفت که به همین وضعیت برسد اما از راهی دیگر و

اجباری تر. غافل از اینکه سورپریزی در انتظارش بود.

50 ♖a6+ ♔h5 51 ♜f6

به نظر می آید سرنوشت سیاه رقم خورده است اما شاهش نیز بیش از اندازه محدود شده است!

51 ... ♜e3+ 52 ♔f2

♜a3 53 g3

سفید می داند که پس از

53 ♜xf5+ ♔xh4 به وضعیتی

مساوی با پیاده های بلو که شده می رسد.

اما با نزدیک شدن به چیدمان برنامه

ریزی شده اش کاملاً خوشحال است.

پس از:

53 ... ♜a5 54 ♔g2 ♜b5

55 ♔h3 ♜a5 56 ♜f8

57 ♜g8 ♔h6 58

♜g5 ♜a5 59 h5

و سپس 60 ♔h4 و آنگاه 61 g4

53 ... ♜f3+!

بمب منفجر شد. اگر او رخ را بگیرد یا

پس از 54 ♔g2 ♜xg3+ سیاه

اعلام پات خواهد کرد. اینجا باید

اعتراف کنم که به خودم اجازه دادم تا

کمی انتقام جویی کنم و عکس و تفصیلاتش در روزنامه ها و مجله های آن زمان درج شد. وقتی رشفسکی مبهوت به صفحه خیره شده بود، یک لیوان چای سفارش دادم و سر صبر شروع به به هم زدن شکر کردم همانطور که او قبلاً انجام داده بود...

54 ♔e2 ♜xg3 55 ♜xf5+ ♔xh4

خب دیگر همه چیز روشن شد. هر دو شاه از حمایت پیاده ها محرومند و پیشروی بدون حامی هم منجر به تعادل کامل کمیت خواهد شد.

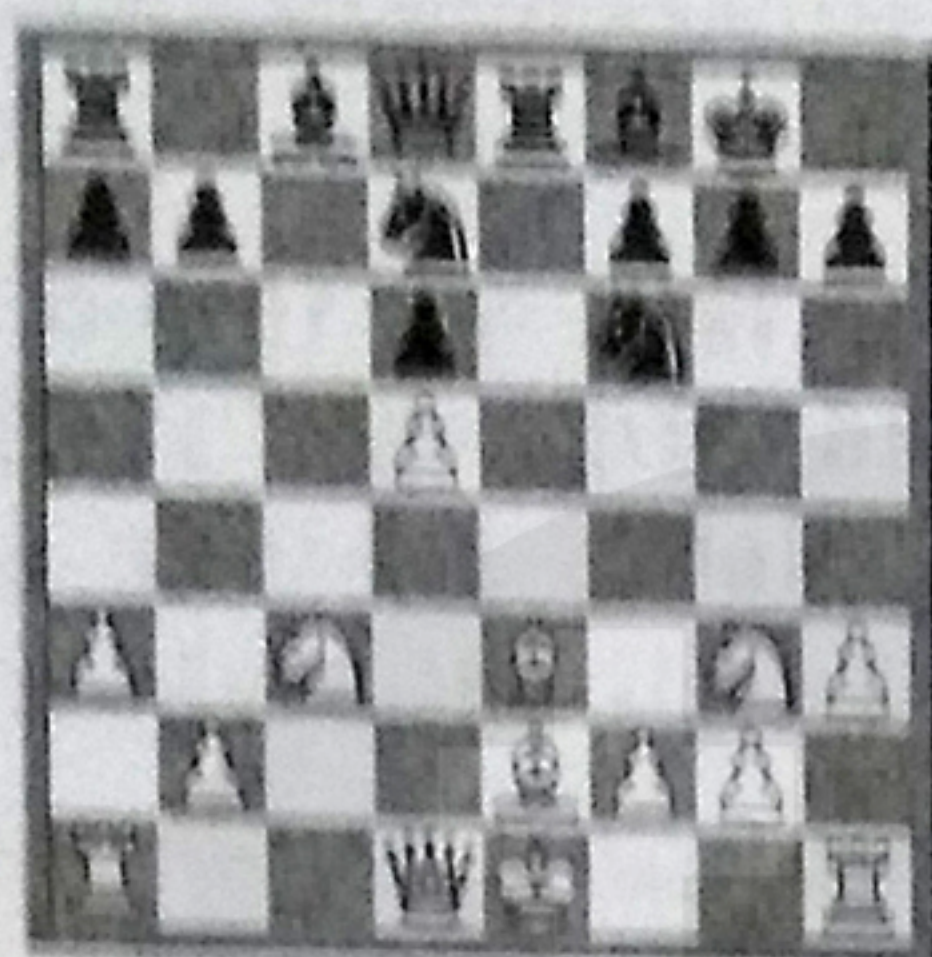
56 ♔f2 ♜a3 57 ♜g5

♜b3 58 ♜g1 ♔h5 59

♔e2 ♜a3 60 f5 ♜a5

با تساوی موافقت شد.

یکی از ویژگیهای هر رقابت اصلی، نمایش دفاعی مستحکم است و مضامین دفاعی در شطرنج بسیار گوناگون و متنوع می تواند باشد. شیوه های دفاعی با گذشت زمان بهتر شده اند و متناسب با همین زمان بندی در فصلهای کتاب

این وضعیت که در بازی کاسپاروف-آندرسون مسابقات ستارگان، مسکو، ۱۹۸۱ پیش آمد و ناشی از دفاع نیمزو هلندی بود به هیچ وجه برای تئوری شطرنج چیز جدیدی تلقی نمی شد، بلکه این طرح غیر معمول سیاه بود که نظرها را جلب کرده؛ اینکه داوطلبانه سراسر بازی را دفاع کنیم.

13 ... ♖xe3!?

با قربانی کردن تفاوت (اولین راهکار دفاعی) در مقابل سوار آتیه دار تهاجمی و مرکزری سفید، همزمان سیاه سند کنترل خانه e5 را به نام خود می زند، که توان بلوکه کردن (دومین راهکار

آورده شده اند. البته این شیوه ها تقریباً همواره با هم مربوطند: مثلاً دفاع غیر فعال را هکارهایی برای حذف پتانسیل تهاجمی حریف می گشاید یا ساده سازی بی وقفه وضعیت می تواند به خلق دژ یا رسیدن به پات منجر شود. بنابراین در جریان بازی شناخت موضوع ((تمهای)) دفاعی می تواند به کمک بازیکنی بیاید که تشخیص می دهد شرایط مستلزم به کارگیری تاکتیکی ویژه یا شیوه خاصی از دفاع است. واضح است که فقط در یک بازی امکان وقوع و دیدن تمام تمهای دفاعی وجود ندارد. اما با این همه اینکه شاهد بازی خواهیم بود که در آن سیاه شمار فراوانی از ایده های ناب دفاعی را به نمایش می گذارد. در این مرحله ما صرفاً آنها را نشان می دهیم و آزمون ایده ها را با جزئیات بیشتر به بعد واگذار خواهیم کرد.

دفاعی (مرکز و جناح شاه سفید را به وی می دهد.

14 fxe3 g6 15 o-o ♔e7
16 ♔d4 ♕g7 17 ♔f4
♕e8

دفاع غیر فعال، این اجازه را به سیاه می دهد تا عملیات بلوکه کردن را به رشته اجرا بگذارد. پس از حرکت به ظاهر فعال ♕e5 ... 17، حمایت از پیاده d6 نا کافی است و اسب f6 هم خیلی امنیت ندارد. اما حالا تهاجم احتمالی به خانه c7 نیز به صورت پیشگیرانه دفاع شده است...

18 ♔ac1 ♕e5 19 ♔f2
♕df6 20 ♕d3 h5

صد البته که این حرکت تهاجمی نیست بلکه راستش را بخواهید... پیشگیری است. اینک سیاه پیشروی احتمالی پیاده g سفید تا g5 به منظور کنترل f6 را در نطفه خفه کرده است و قصد دارد با استفاده از فرصت بدست آمده و قرار دادن پیاده در h4 و کنترل خانه g3،

عملیات بلوکه کردن در خانه های سیاه را تقویت کند.

21 ♕ge2 ♕h7

آماده باش یک دفاع پیشگیرانه دیگر برای ضعف مختصر پیاده g6.

22 ♕f4 ♕f8 23 ♕b5 a6
24 ♕d4 ♕d7

با تعویض در d4 سیاه اشتباه بدی خواهد کرد، ایجاد پیاده های دو پشته سفید بهای نا چیزی برای برداشتن سوار بلوکه کننده و به تبع آن افزایش تحرکات سوارهای سفید خواهد بود.

25 ♔c2 ♕g7

ادامه سیاه برای حفظ وضع موجود می باشد.

26 ♔g3 ♔b8

با این آینده نگری که دیر یا زود تهاجمی به پیاده b7 صورت می پذیرد، سیاه پیشگیرانه دفاع می کند.

27 ♔e2 ♕f6 28 ♕f3
♕e8!

سیاه با حمایت افزون تر از خانه g6 مانع

سازی آن به بیشترین تاثیر خود رسیده است هر چند که سفید هم به عرض هفتم رخنه می کند.

37 ♖fc1 ♔g7 38 ♖e7
♜g5 39 ♖1c2

حالا تهدید ضد حمله در خانه های سیاه فعالیت وزیر سفید را محدود می کند و اجازه رفتن به جناح وزیر را از او می گیرد. برای مثال:

39 ♜a7 ♜g3

سفید نه میتواند رخ را بگیرد و نه پیاده b7 را زیر:

40 ... ♔d4+ 41 ♔h1
♔e5 42 ♔g1 ♔d4+

با این همه کاسپاروف خود حرکت 39 ♖1c2 را حرکتی از نوع حرکات ((ویژه تنگی وقت)) نامید و گزینه پیشنهادی او در پایان همین بازی آورده شده است.

39 ... h4 40 ♔g4 ♔h6

در این وضعیت بازی ثبت شد. ادامه بازی در جلسه بعد چنین بود:

41 ♔h1 b6 42 ♖a7
♔g3 43 ♜d2 ♔f4 44

اجرای یکجای قربانی احتمالی در آن خانه همراه با حمله ای قوی می شود.

29 e4

سفید با متقاعد شدن اینکه چشم اندازی در حمله به g6 وجود ندارد، طرح خود را به پیروی e4-e5 تغییر می دهد.

29 ... ♖6d7

که این هم با مانع روبرو شد.

30 ♖c2 ♖e5

بهره برداری از فرصت برای انجام ساده سازی مختصری در وضعیت. با تعویض تمام اسبها بلوکه سازی خانه های سیاه رنگ کاملاً مسلم خواهد شد.

31 ♖xe5 ♔xe5 32 ♜f2
♖d7 33 b4 ♜d8

به تاخیر انداختن نفوذ رخ از c7 و جلوگیری از تعرض وزیر از b6، که می توانستند با توجه به ضعف پیاده d6 مانع سازمان دهی و آرایش سوارهای سیاه شوند.

34 ♔e2 ♔g7 35 ♖d3
♖e5 36 ♖xe5 ♔xe5

برای سومین بار فیل به e5 می رود که ابداً آخرین بار هم نخواهد بود. بلوکه

سیاه را شکسته، بردی آسان نصیب سفید می کند.

59 ♖c7 ♔b2 60 ♖c2
♔d4 61 ♖d2 ♔e5 62
♔xe5

بر طبق اصول، موفقیتی بزرگ نصیب سفید شد او تعویض وزیرها را اجباری ساخت و خود را از شر کابوس ضد حمله رها کنید، اما ماهیت بلو که شده وضعیت هم تغییری نکرد سوال اینجا است که آیا این تعویض برتر برای رسیدن به برد کفایت می کند؟

62 ... ♔xe5 63 ♖c2
♔d7! 64 ♔e2

سفید در اینجا از تعویض فیلها اجتناب می کند زیرا از قرار معلوم نگران از دست رفتن هماهنگی نیروهایش به خاطر اجرای ضد حمله سیاه روی پیاده b4 بوده است.

64 ... f5 65 ♖c7 ♔h6
66 ♔d3 fxe4 67 ♔xe4
♔g5 68 ♔d3 ♔d4 69
♖b7 ♔c3 70 ♔xb5

♔d4 ♔e5 45 ♔g1 a5

زمان به کارگیری دفاعی فعال تر فرا رسید. اگر سفید قربانی پیاده را بپذیرد:
(46 bxa5 bxa5 47 ♖xa5)
در این صورت راهی را برای نفوذ رخ سیاه به اردوگاهش باز کرده است.
بنابراین:

46 ♔c1 ♔f4 47 ♔a1
♔e5 48 ♔g1 axb4 49
axb4 ♔f4 50 ♔a1 ♔e5
51 ♔a3 ♔g7

سیاه دوباره به تاکتیکهای انتظاری روی می آورد.

52 ♖f2 ♔f6

پرده ای جلوی ((نگاههای نا محرم)) سوارهای سفید به f7 می کشد. (هر چند سفید هنوز ♔e6 را همراه با ♖c7 و ♔a7 در آستین دارد.)

53 ♔d3 ♔e5 54 ♔e6
♔g8 55 ♔f3 ♔g7 56
♔f4 ♔d4 57 ♖f1 b5
58 ♔g4 ♖d8

مسلماً ♔xa7 ... 58 خوب نیست زیرا ♔xf6+ 59 سد دفاعی

65 ... ♖a7 66 ♜b8 ♖a2
67 ♜b1 ♜f6 68 ♜xb5

و پیاده ♜ متوقف نخواهد شد. با وجود این سیاه جایزه ویژه ای برای مهارتهای دفاعیش دریافت کرد. ایده های دفاعی که او در این بازی به نمایش گذاشت سرشار از تنوع بود.

برای حسن ختام این ((گفتار درباره دفاع)) و در حمایت از مقوله دفاع به خواننده یاد آوری می کنیم که طرف مدافع سلاح مولو دیگری هم در چنته دارد. حمله متقابل. درباره این موضوع در بخش دوم کتاب صحبت خواهیم کرد.

لو پولو گایفسکی
یا کوف دامسکی

با اینکه پیاده ای را می گیرد اما به جبران آن هر دو فیل سیاه تهاجمی شده اند.

70 ... ♜f5 71 ♜e2 ♖a8
72 b5 ♖a2 73 ♜f3 ♜b2
74 ♜b8 ♜d4 75 ♜d1
♜e5 76 ♜h2 ♜e3 77
♜e1 ♜f2 78 ♜f1 ♜c5
79 ♜e8 ♜d4 80 ♜d1
♜f2 81 ♜e2 ♜d7 82
♜e4 ♜f5 83 ♜e8 ♜d7

تساوی پذیرفته شد. با اینکه تجزیه و تحلیلهای بعدی نشان داد که سفید از همه بخته های خود استفاده نکرده است. (مثلاً حرکت قوی تر ♜h6! 39 h4! چنانچه =

39 ... ♜d2 40 ♜1c2

و 40 g3 یا باور کاسپاروف که معتقد بود ♜xd7 64 برد را تأمین می کرده است.

64 ... ♜xd7 65 ♜c8 ♜b7
66 ♜fe1 ♜f6 67 ♜1c7
♜b6 68 ♖a8

بهر دفاع جانانه در شطرنج

در شطرنج معاصر امروز، آشنا بودن با مهارت های دفاعی، سقف پیشرفت هر شطرنجبازی را کوتاه می کند. مثال های فراوانی که از بازی های علی در این کتاب آورده شده است، دانشی را از شیوه های مختلف دفاعی چون دفاع غیر فعال - فعال و در نهایت حمله متقابل، در اختیار خواننده می گذارد که اولین ثمره آن کسب نتایج بهتر در بر مسابقه ای خواهد بود. سودمندی کتاب حاضر از این جنبه به حدی است که آن را بی نیاز از هر کلام اضافی می سازد.

ACHMAZ

فروشگاه تخصصی شطرنج

WWW.ACHMAZSTORE.IR

فرزین

فروشگاه: خیابان انقلاب، ابتدای خیابان دانشگاه، شماره ۱۷۴ تلفن: ۶۶۴۶۲۴۰۶

